

VOLEBNÍ AFÉRA OKRESNÍHO HEJTMANA NIKODÉMA ECKERTA. PŘÍSPĚVEK K POLITICKÝM AKTIVITÁM C. K. STÁTNÍCH ÚŘEDNÍKŮ V 70. LETECH 19. STOLETÍ¹

PAVEL FABINI

Koncem 70. let 19. století pobouřila českou veřejnost aféra domažlického okresního hejtmana Nikodéma Eckerta, která rezonovala v českém, moravském, ale i ve vídeňském tisku. Poslanec na českém zemském sněmu za ústavověrnou stranu a zároveň vysoký politický úředník Eckert se stal od konce září 1878 terčem mediální a politické kampaně vedené předáky a sympatizanty tehdy predominantní Národní strany, zastupující většinu národně českého elektorátu. Staročesi, jak byla také Národní strana nazývána, po letech uplatňování pasivní rezistence opět vstoupali na pole aktivní parlamentní politiky a toto štvání proti výkonnému orgánu vídeňské ústavověrné vlády můžeme zařadit mezi jejich povolební snahy o diskreditaci stávajícího, dle jejich názoru Čechům nepříznivého politického režimu, který v předlitavských částech monarchie panoval od počátku 70. let.²

Jako důvod svých protestů uvedli čeští politici údajné machinace s volebními lístky při zářijové zemské volbě a užívání nelegitimních nástrojů při předvolební kampani v domažlickém volebním obvodu. Vzhledem k vnitrostátním, ale rovněž zahraničně-politickým okolnostem se jednalo o choulostivou záležitost. Předák ústavověrné strany Adolf kníže Auersperg ještě před konáním zemských voleb podal demisi na úřad ministerského předsedy, kterou císař začátkem října 1878 přijal.³ V následujícím roce se po krátkém působení kabinetu Karla rytíře Stremayra stal předlitavským premiérem Eduard hr. Taaffe.⁴ Tento nejdéle úřadující

1 Studie vznikla v rámci projektu GA ČR, reg. č. 17-01279S: Okresní hejtmán jako představitel státní správy v regionu. Proměny výkonu státní moci v letech 1868–1945. Zároveň děkuji PhDr. Martinu Klečackému, Ph. D., za cenné připomínky k finální podobě textu.

2 Urban, Otto: Česká společnost 1848–1918. Praha 1982, s. 257–258.

3 Kwan, Jonathan: Liberalism and the Habsburg Monarchy 1861–1895. New York 2013, s. 93–98.

4 V krátkém časovém rozmezí od února do srpna 1879 v Předlitavsku vládl kabinet Karla rytíře Stremayra, ve kterém byl Eduard hrabě Taaffe ministrem vnitra. Charmatz, Richard: Österreichs innere Geschichte von 1848 bis 1907, Band II. Leipzig 1912, s. 10.

ministrský předseda Předlitavska se rozhodl opřít se o parlamentní většinu zahrnující i konzervativní a federalisticky smýšlející strany tvořící pověstný železný kruh pravice.⁵ Nechyběla mezi nimi ani „pročeská“ Národní strana organizovaná na půdě vídeňského parlamentu v Českém klubu.⁶ Nový vládní kurz se pochopitelně promítl také do změny přístupu státních politických úřadů v Čechách vůči aktivitám nedávno ještě „radikálních opozičníků“ z řad českých národovců.

Dynamicky se měnící mocenská konstelace v předlitavské části Rakousko-Uherska na přelomu 70. a 80. let se podepsala rovněž na konečném rozuzlení Eckertovy aféry. Permanentní štvání a osočování nakonec vedlo k Eckertově rezignaci na poslanecký mandát a následně také k jeho služebnímu přeložení.

Předkládaná studie se zaměřuje na rozbor volební aféry a na zachycení rolí jednotlivých aktérů. Cílem je analýza pozice okresních hejtmánů při tehdejších volebních zápasech, v širší perspektivě pak odhalení dobových zvyklostí a představa o vztahu a působení čelních politických úředníků na průběh a výsledky parlamentních voleb.

Správce okresního hejtmánství

Představme si nejprve ústřední postavu analyzované kauzy. Nikodém Eckert se narodil ve Strašicích na Rokycansku v září roku 1831 jako třetí syn důlního kontrolora Franze Eckerta, původem ze Zbirohu, a Anny rozené Nekolové, dcery učitele z Rokycan.⁷ Podle některých zpráv se jednalo o jazykově českou rodinu.⁸ V 50. letech se odstěhovali do Prahy a mladý Nikodém již záhy vstoupil do služeb státu. Působil nějaký čas jako konceptní praktikant v Prešpurku, později coby aktuár při okresním úřadě v Unhošti.⁹ V srpnu 1867 se oženil s Henriettou Schweizar.

Téhož roku si monarchie prošla zásadní ústavní proměnou a roku 1868 došlo i k reformě politické správy. Nařízením ministerstva vnitra z 10. července bylo České království rozděleno na 89 správních obvodů první stolice, tzv. c. k. okresních hejtmánství.¹⁰ Eckerta tehdy jmenovali okresním komisařem při okresním hejtmánství v Rakovníku. Finančně si polepšil – úřední hodností okresního komisaře se posunul do IX. platové třídy s odměnou pohybujiící se okolo 1000 zl. ročního platu. Během tamního působení se zabýval mj. likvidováním následků ničivé povodně nebo cenzurní agendou. Když se úmrtím okresního komisaře Karla Par-

5 Jenks, William A.: *Austria Under the Iron Ring*. Virginia-Charlottesville 1965.

6 Cibulka, Pavel: *Český klub na říšské radě (1879–1887)*. Český časopis historický 92, 1994, s. 45–61.

7 SOA Plzeň, fond Sběrka matrik západních Čech, Strašice 10, fol. 116.

8 In: *Leitmeritzer Zeitung*, IV (76), 30. září 1874. S. 1.

9 Špiritová, Alexandra: *Slovník představitelů státní správy v Čechách*. Praha 1993, s. 36.

10 Tobolka, Zdeněk Václav (ed.): *Česká politika. Správa mocnářství Rakousko-Uherského. Díl II., část 2*. Praha 1907, s. 81.

voníče počátkem srpna 1873 uvolnila vedoucí pozice na hejtmanství v Domažlicích, byl do čela tohoto politického úřadu povolán právě Eckert, jakkoli prozatím pouze ve funkci správce.¹¹

Sídlo okresního hejtmanství se nacházelo v areálu chodského zámku nedaleko hlavního náměstí. Správně příslušné území OH tvořily soudní okresy Domažlice a Nová Kdyně, které společně představovaly i venkovský obvod pro volbu poslance do českého zemského sněmu.¹² Tím býval od počátku 60. let pražský advokát a významný politik české Národní strany Jakub Škarda. Ve volebních kláních opakovaně získával 80% podporu a protikandidáty porážel hlasy jak místních Čechů, tak i hlasy z německojazyčných oblastí volebního obvodu.¹³

Nicméně ani ne rok po Eckertově nástupu do čela domažlického hejtmanství Škarda na poslanecký mandát rezignoval z důvodu rozkolu uvnitř Národní strany, v níž došlo k vyhocení konfliktu stoupenců tzv. mladočeské frakce se staročeskou většinou hájící názory Františka Palackého a Františka Ladislava Riegra. Spor akceleroval během hlasování poslaneckého klubu ohledně otázky zachování taktiky pasivní rezistence vůči zemskému sněmu. Škarda podpořil mladočeského vůdce Karla Sladkovského a spolu s dalšími „rebelanty“, požadujícími ukončení pasivity, složil poslaneckou funkci.¹⁴ O tři roky později pak pro nesouhlas s poměry panujícími v českém politickém táboře opustil také pražskou komunální politiku, a, jak sám uvedl, pro ten čas věnoval se „toliko práci soukromé“.¹⁵

Vládním kandidátem

Doplňovací volba na uprázdněný mandát byla vypsaná na 3. červenec 1874 a mladočeši zde, po Škardově odmítnutí, svého kandidáta nepostavili. Zato Národní strana nominovala místního lékaře a statkáře Antonína Steidla. Dvaatřicetiletý Steidl byl všeobecně známou osobností a počítalo se s jeho hladkým zvolením. V 50. letech strávil tři roky ve vězení za údajné protistátní aktivity, čímž si získal aureolu mučedníka. Po amnestování dostudoval medicínu a byl osobním lékařem v rodině oldenburských knížat, s nimiž procestoval nejednu evropskou zemi. Působil i v komunální a v okresní samosprávě. Věhlas mezi lidem si získal rovněž coby dobrovolný hasič a podle svých současníků vynikal uhlazeností mravů a společenským taktem.¹⁶

11 Karel Parvonič nečekaně zemřel na neštovice 2. srpna 1873.

12 Volební obvod č. 65. Řád volení do sněmu českého, § 7. Praha 1863.

13 In: Politik, IV (232), 24. srpna 1870. S. 4.

14 Urban, O.: Česká společnost, s. 299.

15 Archiv Národního muzea (ANM), fond František Ladislav Rieger (FLR), kart. 58, J. Škarda F. L. Riegrovi 18. listopadu 1876.

16 Adlgasser, Franz: Die Mitglieder der Österreichischen Zentralparlamente 1848–1948. Wien 2014, s. 1210–1211.

Proti němu nečekaně stanul Nikodém Eckert, který svou kandidaturu ve venkovském volebním okrsku Domažlice-Nová Kdyně ohlásil jen krátce před konáním volby. V provládním tisku se psalo, že si jej vybrali místní voliči, poněvadž k němu mají „plnou důvěru“, a také že on nominaci přijal až na jejich opakované naléhání.¹⁷ Přesto nikdo nepochyboval, že se jednalo o kandidaturu iniciovanou přímo ústavověrnou vládou ve Vídni, hodlající využít rozkolu uvnitř českého politického tábora pro posílení mocenské pozice v zemském parlamentu.

Sama nominace vysokého politického úředníka podléhajícího vládě může být nahlížena jako kontroverzní. Zde se navíc jednalo o volební obvod, který vládní kandidát přímo spravoval a mohl tak využívat rozličné nástroje, jimiž prostřednictvím svého úřadu disponoval. Snadno pak mohlo dojít k narušení rovných podmínek volební soutěže.¹⁸ Při tom je nutné mít na paměti, že volební legislativa politickým úředníkům přiřkla významnou roli v organizaci parlamentních voleb i v dozoru nad jejich regulérností. V podobných případech se tudíž jednalo o zjevný střet zájmů, proti kterému se ozývaly kritické hlasy již krátce po zavedení Schmerlingova volebního řádu v souvislosti s obnovou parlamentarismu počátkem 60. let 19. století.¹⁹

Ostatně již při prvních zemských volbách v březnu 1861 uspělo jen v kurii venkovských obcí a v kurii měst a průmyslových obcí přes tři desítky nominovaných, jejichž úřední postavení více či méně záviselo na loajalitě projevované vídeňské vládě.²⁰ Místodržitel Anton hr. Forgách a dalších šest osob pak přímo stáli v čele politických úřadů.²¹

17 In: Pražský deník, IX (156), 7. července 1874, s. 1.

18 Pro volební praxi v 60. letech 19. století srov. Rottenbacher, Bernd: Das Februarpatent in der Praxis. Wahlpolitik, Wahlkämpfe und Wahlscheidungen in den böhmischen Ländern der Habsburgermonarchie 1861–1871. Frankfurt am Main 2001.

19 Kritické hlasy zaznívaly v českých i německých liberálních novinách. Národní listy psaly krátce po vykonaných volbách, že „na mnoha místech zdáli se úředníci zrovna mysliti, že nikdo jiný volen býti nesmí, než úředník.“ In: Národní listy I (81), 22. března 1861, s. 1.

20 Přehled o profesní skladbě poslanců zvolených na český zemský sněm v roce 1861 lze sestavit na základě publikace Husák, Josef –Schránil, Rudolf: Sněm Království českého. Praha 1911. Méně přesné údaje zachycuje tabulka Jiřího Kořalky. Srov. Kořalka, Jiří: Češi v Habsburské říši a v Evropě 1815–1914. Praha 1996, s. 107.

21 Jednalo se vesměs o přednosty krajských a okresních úřadů. Husák, J. – Schránil, R.: Sněm Království českého. Praha 1911.

Jméno úředníka	Anton Forgách ²²	Franz Luft-berger	Franz Leidl	Antonín Mareš	Johann Miesl v. Zeilesen	Johann Sandtner	Ferdinand Voith
Celkový počet hlasů	604	199	44	518	114	387	101
Hlasy pro úředníka	513	158	30	348	56	384	101
Hlasy ostatní	91	41	14	170	58	3	0

Tabulka znázorňuje výsledky prvního kola zemských voleb v roce 1861 v obvodech, ve kterých zvítězili političtí úředníci.²³

Nelehké časy státním úředníkům nastaly s nástupem vlády Richarda hraběte Belcrediho v roce 1865.²⁴ Ten dával najevo, že u státních zaměstnanců vykonávajících poslanecký mandát, zejména u politických úředníků, se počítá s bezmeznou loajalitou vládě bez ohledu na osobní ideové preference. Nejedna z nich proto v roce 1866 rezignoval a v druhé polovině 60. let došlo k redukci úředních nominací i počtu poslaneckých křesel získaných byrokraty působícími ve službách státu.

Ve vybraných obvodech ale praxe úředních kandidátů pokračovala a v českém zemském sněmu tak i po reformě politické správy z roku 1868 zasedli okresní komisaři stejně jako okresní hejtmani.²⁵ Ve venkovských obvodech uspěli při volbách v roce 1870 například okresní komisař Josef Stummer či okresní hejtman Joseph Theumer.²⁶ Posledně jmenovaný o dva roky později v zápase s konzervativně-klerikálním protikandidátem mandát obhájil a navíc s výrazně lepším výsledkem.²⁷

22 Zvítězil ve dvoumandátovém volebním obvodě.

23 Hodnoty byly převzaty z publikace Rottenbacher, B.: Das Februarpatent in der Praxis.

24 Leitmeritzer Zeitung IV (76), 30. září 1874, s. 1.

25 Tamtéž.

26 Joseph Stummer zvítězil ve volební skupině venkovských obcí složené z okresů Český Krumlov, Chvalšín a Horní Planá. Joseph Theumer pak ve volební skupině venkovských obcí okresů Trutnov, Hostinné, Horní Maršov a Žacléř. Volební výsledky srov. Rottenbacher, B.: Das Februarpatent in der Praxis, s. 470–471, 491–492.

27 Zemské volby v roce 1872 jsou známé zejména pro tzv. chabrus, který se stal synonymem pro předvolební podvodné praxe druhé poloviny 19. století. K tomu např. Purš, Jaroslav: Volby do českého zemského sněmu v dubnu 1872. Praha 1987. Dále např. Fabini, Pavel: Kolínská organizace Národní strany ve víru parlamentních voleb 1861–1891. Středočeský sborník historický 40, 2014, s. 3–20.

Datum volby	Odevzdaných hlasů	J. Theumer	Protikandidát	Roztříštěné hlasy
23. 8. 1870	116	73	23	20
18. 4. 1872	109	104	4	1

Roli zde nepochybně sehrál nástup nového kabinetu na čele s ústavověrným předákem Adolfem knížetem Auerspergem (v listopadu 1871), kdy na post ministra vnitra usedl někdejší místodržitel v Tyrolsku Josef svobodný pan Lasser. Právě do jeho gesce náleželi mj. jak političtí úředníci, tak příprava parlamentních voleb a nový ministr vnitra od počátku nijak neskrýval své přesvědčení, že političtí úředníci musí hájit předně pozice stávající vlády. Rozhodně odmítal koncept politické neutrality prosazovaný hlasy federalistické a konzervativní opozice. Když se v lednu 1874 snesla na vládu vlna kritiky kvůli politickým intervencím státních úředníků do průběhu voleb ve prospěch provládních kandidátů, Lasser své podřízené hájil s tím, že zásadu nestrannosti zkrátka neuznává. Naopak, sám dokonce na politickém úředníkovi vyžaduje, aby během voleb dával svým jednáním jasně najevo, na čí straně stojí, „zda je ryba, nebo pulec“.²⁸

Uvolněním domažlického venkovského mandátu se tak vládě naskytla příležitost posílit pozici v Čechách na úkor radikálně protivládní české Národní strany. Ovládnutí dosud opozicí drženého obvodu pochopitelně nabízelo rovněž značný propagandistický potenciál, efektivně využitelný pro manifestaci ochlazení vztahu české veřejnosti k politickému programu Národní strany, prezentující sebe sama jako jediného relevantního zástupce české politiky. A Eckertovi byla v této vládní hře přisouzena klíčová role.

Poslancem Českého zemského sněmu

Stoupenci staročechů se v den volby sešli v domažlické Besedě a podle skrovného počtu bylo zjevné, že je Steidlovo zvolení ohroženo. K jejich nelibosti nakonec Eckert skutečně zvítězil, což u českých „národovců“ vyvolalo silné pobouření.²⁹ Mladočeské *Národní listy* tehdy psaly, že se jejich obava splnila, když „neoblíbený v krajině té kandidát nečinnosti“ (Antonín Steidl – poznámka

28 Stenographische Protokolle über die Sitzung des Hauses der Abgeordneten des österreichischen Reichsrates, 8. zasedání, 11. schůze 21. ledna 1874, s. 399. Lasserova řeč vzbudila kritický ohlas v denním tisku. Např. „Ryba anebo pulec“, In: *Národní listy* XIV (23), 24. ledna 1874, s. 1. Srv. Urbanitsch, Peter: Die Wahlen des Jahres 1873 zum cisleithanischen Reichsrat anhand ausgewählter Wahlbezirke der Wählerklasse der Landgemeinden und der Städte, Märkte und Industrialorte. In: *Hohes Haus! 150 Jahre moderner Parlamentarismus in Österreich, Böhmen, der Tschechoslowakei und der Republik Tschechien im mitteleuropäischen Kontext*. Wien 2015, s. 157–176.

29 Ze 108 oprávněných osob se volby zúčastnilo 105 volitelů, z nichž 60 odevzdalo své lístky N. Eckertovi, zbylých 45 A. Steidlovi. Národní archiv (NA), fond Zemský výbor Praha II. (ZVP II), kart. 76. Zpráva o volbě ve volebním obvodu venkovských obcí okresů Domažlice-Nová Kdýně.

PF) propadl a zvolen byl kandidát vládní.³⁰ Na vedení Národní strany se snášela kritika za ztrátu poslaneckého mandátu, zatímco staročeský tisk mladočechům spílal do zrádců a obviňoval jejich stoupence, že zajisté hlasovali pro „vídeňského posluhu“ Eckerta.³¹ Výsledek volby pak staročeský *Pokrok* označil za „smutný ... následek agitace strany destruktivní“³² a s poukazem na vojenské vítězství z dob husitských válek konstatoval, že prvně za mnoho set let „u Domažlic Němci nebyli bití“.³³

Jak se dalo předpokládat, Eckertovo zvolení náležitě využil provládní tisk, prohlašující, že „Domažlicko, tato nejzápadnější bašta opoziční, odřeklo se politiky deklaracionní a postavilo se na půdu ústavní“, přičemž výsledek *Pražský deník* označil za ukázkou toho, „jak se jádro lidu českého počíná deklarantské politiky odříkati“.³⁴

První zasedání volbami doplněného zemského sněmu v Praze na Pětikostelním náměstí se konalo 15. září 1874, nicméně Eckert se jej pro nemoc nemohl zúčastnit a omluvil se na dobu deseti dnů. Když se 25. září do sněmu dostavil, složil nejprve slib a následně provokativně usedl do poslanecké lavice na místo, kde v časech parlamentní aktivity sedával předák české Národní strany F. L. Rieger.³⁵

Na sněmu Eckert hovořil česky i německy, hájil zájmy obvodu, například předložením petice za zřízení okresního soudu v obci Koloveč nebo v otázce stavby měšťanské školy v Nové Kdyni, přičemž opakovaně zdůrazňoval loajalitu slovenských sedláků z Domažlicka ústavnímu zřízení. Získal si tím sympatie u části místních obyvatel a některé obce jej dokonce jmenovaly čestným občanem.³⁶

Eckert vstoupil do ústavověrného klubu a oddanost vídeňské vládě a císaři dával okázale najevo nejen na půdě sněmu, ale rovněž při správě domažlického okresního hejtmanství. Dobře věděl, co od něho dvůr a vídeňská vláda očekávají. V roce 1876 například nechal na veřejných místech odstranit pruské prapory stoupců velkoněmecké myšlenky a o dva roky později coby předseda c. k. okresní školní rady dal do školních budov instalovat nové obrazy s podobiznou Františka Josefa I. Tehdy už se přiblížila doba nových voleb do zemského parla-

30 Kandidátem nečinnosti je míněn stoupenec pasivní rezistence. In: *Národní listy* XIV (181), 5. července 1874, s. 3.

31 *Pokrok* (181), 4. července 1874, s. 2.

32 Míněna Národní strana svobodomyšlná.

33 *Pokrok* (182), 5. července 1874, s. 2.

34 *Pražský deník* IX (156), 7. července 1874, s. 1.

35 *Leitmeritzer Zeitung*, IV (76), 30. září 1874, s. 1.

36 V politickém týdeníku *Deutsche Volks-Zeitung Prag* ze dne 14. prosince 1876 se o něm psalo jako o „eine bei unserer deutschen und tschechischen Bevölkerung sehr beliebte Persönlichkeit“.

mentu a Eckert byl rozhodnutý mandát obhájit.³⁷ Zabránit mu v tom chtěli předáci Národní strany, kteří hodlali ztracený volební obvod získat za každou cenu pod svou kontrolu. Prvním krokem na této cestě se mělo stát ukončení letitého sporu s mladočechy.

Po čtyřech letech „bratrovražedného“ konfliktu mezi Národní stranou a Národní stranou svobodomyšlnou bylo na podzim 1877 zahájeno vyjednávání o smíru. Rozhodně se nenaplnila očekávání o rychlém ukončení letitého sporu. Mladočeši nebyli jednotní a navíc jim nabídla kooperaci frakce reprezentovaná Janem Skřejšovským a tajně podporovaná vídeňskou vládou, která si uvědomovala rizika spojená s existencí jednotné české opoziční fronty. Ještě v květnu 1878 mladočeši praktikovali vyčkávací taktiku, aby donutili Národní stranu k ústupkům v počtu mandátů vyhrazených jim na společné kandidátní listině. Právě tato otázka zůstávala klíčová, a tak ještě v červenci nemělo vedení Národní strany jasno v nezbytném rozsahu předvolebních příprav. F. A. Šubrt, jeden z koordinátorů voleb, Riegra informoval, proč je nutné co nejdříve záležitost vyřídit: „Buď přistoupí dr. Sladkovský na obnovení bývalé jednoty, neb nepřistoupí. V případě prvním dosáhne se cíle, kvůli němuž jednání bylo počato a při jednotné kandidátní listině bude k volbám třeba jen potud pracovat, pokud půjde o vydobytí dvou skupin volebních okresů na Němcích a zachování jiných skupin před vítězstvím německým. Jestliže ale seznáme, že není možná nadíti se s mladočechy jednoty, pak bude nutno záhy proti nim pracovat.“³⁸

Ještě před volbami vypsanými na polovinu září 1878 se podařilo volební dohodu uzavřít. Mladočeským kandidátům zajišťovala čtrnáct volebních obvodů, zatímco staročeské nominace jich měly vyhrazeno devětašedesát.³⁹ Dva byly označeny jako nejisté, včetně námi sledovaného domažlického obvodu venkovských obcí.⁴⁰

Neméně náročné než usmířit se s mladočechy bylo vybrat vhodného kandidáta, jenž by se s Eckertem úspěšně utkal.⁴¹ Jelikož se jednalo o „národně ohrožený obvod“, nesměl kandidát patřit ani k mladočechům, ani k staročechům, aby se

37 Šestileté funkční období domažlického mandátu započalo při všeobecných volbách v roce 1872, přestože sám Eckert byl zvolen až při doplňovací volbě o dva roky později.

38 ANM, FLR, kart. 58, Šubrt Riegrovi 20. července 1878.

39 Vedle devíti dosavadních volebních obvodů měli mladočeši obdržet dalších pět. Tamtéž, kart. 70, Rieger Zeithammerovi 16. srpna 1878.

40 V únoru 1876 zvítězil ústavověrný kandidát nad Václavem Pražákem ve volebním obvodu venkovských obcí okresů Dvůr Králové a Jaroměř.

41 K nominacím v Národní straně např. Fabini, Pavel: Svět politiky a poslanecký mandát Josefa Kalouska. In: Historik Josef Kalousek. Historiografie, politika, kultura a společnost druhé poloviny 19. století. České Budějovice – Praha 2016, s. 85–102; týž: K proměnám volební kampaně Národní strany na sklonku 19. století. *Paginae historiae: Sborník Národního archivu* 21, 2013, s. 5–27.

snížilo riziko potenciálního sporu. Stejně tak bylo zamítnuto nominovat příslušníka městské inteligence a honorace. To proto, že už tehdy v rurálních oblastech narůstala nespokojenost s městskými kandidáty pro venkovské obvody.⁴² A tak, ačkoliv se volby konaly v polovině září, ještě 31. srpna vedení Národní strany kandidáta vybraného nemělo.⁴³ Teprve 7. září české noviny oznámily kandidaturu Jana Tauera, mlynáře podhrázského, muže s „přesvědčením vlasteneckým,⁴⁴ „snaživého hospodáře, vzorného včelaře a vší cti hodného občana“⁴⁵. Horká fáze volební kampaně mohla být zahájena.

Volební zápas v roce 1878

Od poslední volby se Nikodém Eckert výrazně posunul po kariérním žebříčku. Už roku 1875 byl povýšen na c. k. místodržitelského tajemníka a v prosinci 1877 jej ministr vnitra jmenoval do hodnosti c. k. okresního hejtmana, čímž si finančně polepšil – dostal se do VII. platové třídy.⁴⁶ Jeho úřední postavení mu umožnilo působit na obecní starosty a potenciální voliče, stejně jako navazovat intenzivní kontakt s místními obyvateli. Coby vrcholný politický úředník dohlížel na bezpečnost na území okresu, k čemuž měl k dispozici četnictvo, kontroloval fungování a hospodaření obcí a hájil zájmy císaře v obou soudních okresech, v čemž mu napomáhal početný sbor místních státních úředníků. Coby hejtmanu a zároveň poslanci se mu nabízela pestrá škála instrumentů, skrze které mohl ovlivňovat kulturní a hospodářský rozvoj jednotlivých sídelních jednotek. A skrze živnostenskou agendu nebo kompetence v otázce vojenských rekrutů se mohl významně podepsat i na osudech jednotlivých místních obyvatel. Vliv mohl uplatňovat rovněž prostřednictvím povolování veřejných akcí nebo skrze tiskovou cenzuru.

V čele protivládní agitace stály jiné osoby než mlynář Tauer, a to Jiří Prunar, vydavatel a redaktor místního listu *Posel do Čerchova*, a nám již známý Antonín Steidl. Právě na posledně jmenovaného si v polovině července 1877 Eckert stěžoval místodržitelství, že podkopává jeho popularitu v regionu a že k tomu využívá své předsednictví v místním hospodářském spolku.⁴⁷ Předvolební nervozitu dal okresní hejtman najevo i zákazem studentské slavnosti a divadelního představení

42 Fabini, Pavel: K proměnám volební kampaně Národní strany na sklonku 19. století. *Paginae historiae: Sborník Národního archivu* 21, 2013, s. 5–27.

43 ANM, FLR, kart. 58, Šubrt Riegrovi 31. srpna 1878.

44 *Pokrok* (227), 7. září 1878, s. 3.

45 *Posel od Čerchova VII* (36), 7. září 1878, s. 2.

46 Špiritová, A.: *Slovník představitelů státní správy v Čechách*, s. 36.

47 NA, fond Prezidium Českého místodržitelství (PM) 1871–1880, sign. 12/11/1, kart. 1355, č. j. 4839/77. Relace týkající se zprávy N. Eckerta českému místodržiteli.

Kollárovy veselohry *Dejte mi čamaru*, které označil za nacionální provokace.⁴⁸

Obavy byly oprávněné, neboť staročeské vedení hodlalo nasadit veškeré agitační páky na znovuzískání domažlického mandátu. Tento cíl veřejně deklarovalo v denním tisku, totiž že se ke zvolení Tauera spojí „všechny české hlasy“ a „nesmí se více stát, aby okresy ... tak slavné minulostí v dějinách národa, měly být zastoupeny od člověka, jenž na sněmu českém postavil se do řady našich politických odpůrců“.⁴⁹ Výsledek volby se stal otázkou národní cti.

Volby na venkově tehdy stále ještě probíhaly nepřímou, skrze místní volitele, zvolené ve venkovských obcích obou okresů. Volební právo podmiňovaly věk, pohlaví nebo výše ročních daní.⁵⁰ Na každých 500 obyvatel obce připadal jeden volitel a jejich volby proběhly v prvních dvou zářijových týdnech, přičemž „zvolenci“ se následně dostavili k volbě samotného poslance ustanovené na 17. září 1878 do místnosti v budově okresního hejtmanství v Domažlicích. Oba tábory mohly využít čas mezi volbou volitelů a volbou poslance k agitaci mezi voliteli, jejichž celkový počet v obou okresech byl 108. Většinový volební systém pak zajišťoval mandát tomu z kandidátů, kterému se podaří získat absolutní většinu všech odevzdaných hlasů, tedy alespoň 55 hlasů při 100% volební účasti.⁵¹ Samotný akt volby probíhal od roku 1870 tajně a řízen byl sedmičlennou volební komisí. Výběr tří členů měl v gesci okresní hejtman, zbylé čtyři si zvolili sami volitelé.⁵² Při volebním aktu plnila komise významnou úlohu – rozhodovala o námitkách ohledně volebního práva, řídila volbu a posuzovala také platnost odevzdaných hlasů. Dozoroval zeměpanský komisař – v našem případě okresní hejtman Eckert osobně.

Charakter regionu, relativně malý počet volitelů a skutečnost, že se volba konala pouze na jednom místě, to vše ovlivňovalo předvolební strategie a způsob vedení volební kampaně.⁵³ Svou roli sehrával denní tisk, ale důraz byl kladen předně na osobní agitaci. Rozhodující byly informace, jež se o zvolencích podařilo získat, a tak týden před volbou vyvolala na hejtmanství poplach zpráva, že se během převozu z Nové Kdyně do Domažlic ztratil seznam se jmény vládní loajálních volitelů, o čemž místodržitelství ihned informovalo ministerstvo vnitra.⁵⁴ Záleži-

48 Posel od Čerchova VII (36), 7. září 1878, s. 2.

49 Pokrok (227), 7. září 1878, s. 3.

50 Řád volení do sněmu českého, § 14–18. Praha 1863.

51 Tamtéž, § 48–50.

52 Tamtéž, § 36.

53 Fabini, Pavel: K proměnam volební kampaně, s. 5–27.

54 NA, PM 1871–1880, sign. 2/4/4, kart. 1120, č. j. 6234/1878. Relace ministru vnitra týkajícího se šifrovaného telegramu okresního hejtmana Nikodéma Eckerta pražskému místodržitelství z 11. září 1878.

tost byla hned dána do souvislosti s Riegrovým vyhlášením „zvýšené nacionální agitace“ v místním obvodu.⁵⁵

V den volby vykázaly oba volební štáby dosud nebyvalou agitační aktivitu a rozhodnost při snaze o podchycení co největší části elektorátu. Zastánci české národní politiky si zbudovali centrály v obou městech, kde se venkovští volitelé scházeli, v prostorách Měšťanské besedy a okresního zastupitelstva, zatímco provládní tábor se usídlil v budovách státních úřadů.

Tam shromáždili volitele a pomáhali jim vyplňovat hlasovací lístky jménem správného kandidáta. Podle pozdějších svědectví si stoupenci Národní strany byli jisti vítězstvím, neboť osobně vyplnili lístky Tauerovým jménem okolo 65 volitelům.⁵⁶ Část Tauerových příznivců si navíc měla hlasovací lístky vyplnit sama, a tak Antonín Steidl počítal s až 80 hlasy pro „českého kandidáta“.⁵⁷

Obrovské překvapení pro Národní stranu proto představoval vyhlášený výsledek volby. Té se zúčastnilo všech 108 volitelů, veškeré odevzdané hlasy byly platné, nicméně na Tauera znělo pouze 29 hlasovacích lístků, zatímco Eckert obdržel zbylých 79 hlasů a zvítězil v prvním kole.⁵⁸ Zápis volební komise obsahoval poznámku, že „proti volení žádný námitku neučinil“, a tak se zdálo, že je celá věc vyřízena.⁵⁹ Eckert pak obhájení mandátu oslavil ve společnosti přátel a svých stoupců v domažlické restauraci U Schnablů, kde prý „teklo hojně piva“ a „rozdávalo se množství cigar a uzenek“.⁶⁰ Útratu uhradil berní inspektor Josef Till, o kterém ještě uslyšíme.

Melchersův protest

Nejvyšší instanci stvrzující legitimní zisk zemského mandátu představovalo plénum zemského sněmu. Po každé volbě musel tento nejvyšší samosprávný sbor v Českém království rozhodnout o tom, zda volební klání proběhlo řádně, případně mohl být zvolen výbor zkoumající námitky. Na půdě zemského parlamentu musel protest přednést některý z přítomných poslanců, a tak v časech sněmovní absence Národní strany k napadání volebních přehmatů ústavověrné strany nedo-

55 Akta se nakonec našla. Tamtéž. Koncept zprávy pražského místopředsedy ministru vnitřní z 12. září 1878.

56 NA, PM 1871–1880, sign. 2/4/4, kart. 1120. č. j. 8373/1878. Protokol sepsaný na c. k. okresním hejtmanství v Domažlicích ve dnech 15.–18. října 1878. Výpověď A. Steidla.

57 Tamtéž.

58 NA, ZVP II, kart. 76. Zpráva o volbě ve volebním obvodu venkovských obcí okresů Domažlice–Nová Kdyně ze dne 17. 9. 1878.

59 NA, ZVP II, kart. 76. Protokol o volbě sepsaný volební komisí dne 17. 9. 1878.

60 Posel od Čerchova VII (44), 2. listopadu 1878, s. 2.

cházel, alespoň ne na půdě parlamentu.⁶¹ Po zemských volbách se ale Státoprávní klub, společný poslanecký klub mladočechů a staročechů, 23. září většinou hlasů rozhodl účastnit se zasedání zemského sněmu.⁶² V případě staročechů se tak stalo po pasivitě trvající bezmála deset let. Ministr vnitra Lasser navíc v srpnu složil úřad a Auerspergova vláda se nacházela v hluboké krizi. To dávalo naději, že nářky nezůstanou oslyšeny.

Potvrzení Eckertova mandátu se dostalo na přetřes 26. září. O výsledku volby referoval baron Peche a navrhl sněmu uznat volbu za platnou.⁶³ Po něm se přihlásil ke slovu domažlický rodák Karel Melchers, poslanec za venkovské obce okresů Sušice – Horažďovice. V úvodu své řeči připomenul, že výsledek volby vedl provládní listy k tvrzení, „že se český lid obrací již od svých dosavadních zastánců a že dochází k poznání, kdo jsou pravými zastánci práv a zájmů jeho, že jsou to totiž c. k. státní úředníci a přívrženci strany ústavověrné“.⁶⁴ Na druhou stranu zmínil Melchers i zprávy kolující v místních a celostátních denících, které vrhaly na okolnosti Eckertova zvolení docela jiné světlo – nebylo výrazem pravého smýšlení voličů, nýbrž „toliko následek bezuzdné agitace a terorizace“ prováděné ze strany okresního hejtmána a jiných, jemu podřízených úředníků.⁶⁵ Navrhl proto za účelem vyšetření celé věci zvolit devítičlennou komisi a pověřit ji prozkoumáním okolností Eckertova vítězství.

Tento procedurální postup odmítl ústavověrný poslanec Anton Görner. Doporučil vrátit spis zemskému výboru s tím, aby se zajistilo vyšetření průběhu volby c. k. místodržitelstvím a aby plénu sněmu podal detailní zprávu o výsledku šetření.⁶⁶ Ústavověrná sněmovní většina si poté Görnerův návrh odhlasovala.

Zemský výbor v následujících dnech zaplavily petice z obou okresů volebního obvodu, v nichž část místních občanů popisovala zneužívání úřední moci okresním hejtmánem, zatímco jiní se jej zastávali a dosvědčovali, že se volba „zcela správně bez všech výtržností vykonala“.⁶⁷ Obě strany pak byly ochotny svá tvrzení před vyšetřovateli doložit. Denní tisk kauzu náležitě propral a Eckert se dostával

61 Kritika volebních přešlapů se tak veřejně prezentovala jen na stránkách denního tisku. Jinak tomu bylo v případě Národní strany svobodomyslné. Ta se tehdy v žádném z volebních obvodů s ústavověrnou stranou neutkávala, a tak, pokud některou volbu mladočeši napadli, jednalo se zpravidla o staročeské mandáty.

62 Urban, O.: Česká společnost, s. 318–320.

63 Stenografické zprávy Sněmu království Českého 1878–1882, 1. zasedání, 3. schůze 26. září 1878.

64 Tamtéž.

65 Tamtéž.

66 Tamtéž.

67 NA, ZVP II, kart. 76. Osvědčení některých občanů z obce Soustov z 30. 9. 1878.

do nezáviděníhodného postavení. Ještě před vysláním vyšetřovací komise podal začátkem října ministerský předseda kníže Auersperg demisi a císař ji přijal.⁶⁸ Ve stejné době ústavověrný klub na zemském sněmu odmítl Eckertovu žádost o přijetí a dal tím najevo, že si není jistý jeho ujišťováním, že se jedná pouze o lži sledující politickou diskreditaci jeho osoby.

Mocenská konstelace se měnila a domažlický okresní hejtman se dostával mezi mlýnská kola. Už koncem září si jej místodržitel Českého království Philipp svobodný pan Weber von Ebenhof pozval k důvěrnému rozhovoru. Detaily dlouhého slyšení zůstaly veřejnosti utajeny, nicméně některé noviny následně přinášely „zcela ověřené informace“ o tom, že Eckert i ostatní úředníci, kteří se při volbách kompromitovali, se dílem dočkají propuštění, dílem přeložení.⁶⁹ Spekulace a vtípkování o tom, koho asi čeká cesta do Bosny, nebraly konce.

Vyšetřování domažlické volby

Vyšetřováním Eckertova případu Weber pověřil Maxmiliána rytíře von Kurzbecka, kariérního státního úředníka a nedávno nobilitovaného místodržitelského radu. Krátce po shromáždění a prostudování písemných podkladů se Kurzbeck odebral do Domažlic a v odpoledních hodinách 15. září započal s třídenním intenzivním výslechem všech zúčastněných aktérů, ať už se jednalo o obecní nebo okresní starosty, volitele, místní příslušníky Národní strany nebo c. k. úředníky.⁷⁰

Ve strukturovaném dotazníku se nacházely jak obecné otázky pro všechny dotazované, tak dotazy zacílené individuálně, zejména na staročeské předáky Steidla a Marčana, redaktora Prunara, kandidáta Tauera, okresního starostu Hůrku nebo na angažované státní úředníky, např. berního inspektora J. Tilla, pracovníka okresního hejtmanství J. Radla a samozřejmě na okresního hejtmana Eckerta.

První z otázek zněla, zda při volbě docházelo k nějakým nepravostem. Další se zajímala o agitační aktivity státních úředníků při volbách volitelů a před volbou poslance. Poslední byla zaměřena na dění ve volební místnosti, najmě zda úředníci žádali voliče, aby si nechali vyměnit lístky znějící na Tauera za lístky vyplněné jménem okresního hejtmana. K výslechu se dostavilo okolo 150 osob a dochované protokoly tak představují jedinečný pramen pro poznání událostí předcházejících Eckertovu zvolení. Přináší ale i cenné poznatky o charakteru volební kultury ve venkovském prostředí přelomu 70. a 80. let 19. století. Při analýze výpovědí jsem se zaměřil zejména na dvě oblasti týkající se Eckertových předvolebních aktivit.

68 Kolmer, Gustav: *Parlament und Verfassung in Oesterreich*. II. 1869–1879. Wien – Leipzig 1903, s. 439–440.

69 *Pokrok*, (241), 3. říjen 1878, s. 5.

70 Protokol a jeho opisy jsou uloženy v Národním archivu ve fondech PM a ZVP II.

Předně mne zajímalo, zda a případně jakým způsobem okresní hejtman svým jednáním ovlivňoval nominační fázi, volby volitelů nebo rozhodování volitelů před volbou poslance. Jaké pozitivní i negativní motivační nástroje využíval za účelem ovlivnění politického jednání voličů i dalších, do volebního klání zapojených osob? A s jakým úspěchem? Druhá oblast souvisela s jednáním Eckerta a jeho stoupenců při samotném volebním aktu. Jak je možné, že získal 79 hlasů, přestože tábor protikandidáta počítal s až 80 hlasovacími lístky znějícími na Jana Tauera, z nichž jich okolo 65 vyplnili volitelům sami příslušníci Národní strany?

Někteří z vyslychaných uváděli jednotlivé případy, kdy již před volbou volitelů úředníci státních úřadů objížděli jednotlivé obce obou okresů a přesvědčovali místní elitu, aby zajistila volbu volitelů oddaných dosavadnímu poslanci. Eckert coby hejtman měl k dispozici kompletní seznamy voličů, určoval den a místo volby a vybíral volební komisaře pro jednotlivé obce, kteří pak v kooperaci s obecními starosty na volby dohlíželi.⁷¹ Některí voliči si později stěžovali, že jim byl od hejtmanství doručen hlasovací lístek již předvyplněný jménem volitele. Farář Anton Heinz se z tohoto důvodu volby volitelů vůbec nezúčastnil.⁷² Jakmile se rozneslo, že se Eckert uchází o poslanecký mandát, mnozí si spočítali, že je lepší klidit se mu z cesty. Volebnímu dění se tak zcela vyhýbal tajemník okresního zastupitelstva v Domažlicích, jednak proto, že je nutné, „aby zřízení okresního zastupitelstva udržovali dobré styky s c. k. okresním hejtmanstvím“, ale zejména kvůli obavám z perzekuce. Hejtman údajně hrozil „mstou“, pokud nebude zvolen.⁷³

Ze stejného důvodu odmítl domažlický advokát Klíma nabídku poslanecké nominace. Slyšel totiž, že se Eckert „za své opětné zvolení všemožně zasazuje“.⁷⁴ Klíma rovněž dosvědčil, že již při volbách volitelů „ze strany pana hejtmana a jeho podřízených úředníků byl činěn nátlak“ a „že prý pan hejtman všemožně žádal voliče, aby jen jeho volili“.⁷⁵ Nezůstalo jen u zastrašování. V předvolebním boji se měly podle redaktora Prunara uplatnit stejnou měrou i sliby a odměny.

Prunar se v místních novinách *Posel od Čerchova* snažil zamezit tlaku státních úřadů na voliče a ještě před volbou volitelů otiskl výzvu, aby občané vybírali takové zástupce obcí, kteří nejsou „odvislí ani od c. k. okresního hejtmanství, ani od svých chleboďárců“ a zároveň aby volitelům při volbě jasně zadali, koho chtějí

71 Řád volení do sněmu českého, § 30. Praha 1863.

72 NA, PM 1871–1880, sign. 2/4/4, kart. 1120, č. j. 8373/1878. Protokol sepsaný na c. k. okresním hejtmanství v Domažlicích ve dnech 15.–18. října 1878. Výpověď Jakuba Sperla a Františka Kotka.

73 „Sdělo se mně již dříve, že pan hejtman N. Eckert mně má v podezření a že i vyhrožoval mstou pro případ, kdyby zvolen nebyl, a také proto již, abych ze sebe svalil snad podezření o agitacích panu hejtmanovi nemilých, jsem se v den volby vzdálil.“ Tamtéž. Výpověď Josefa Beneše.

74 Tamtéž. Výpověď Václava Klímy.

75 Tamtéž.

za poslance, aby nebyli voliteli zrazeni. Nepravosti pak měli občané hlásit redakci, aby tato uveřejnila „všeliké ty šmejdy a piklé“.⁷⁶ Po uveřejnění článku si Eckert pozval redaktora listu do budovy okresního hejtmanství. Žádal jej, aby jména agitátorů nezveřejňoval a aby proti němu veřejně nepůsobil s tím, že „když Vy budete něco ode mne potřebovat, odměním se Vám“.⁷⁷ Podle Prunara na něj výrok učinil nemilý dojem „an viděl jsem v tom, že tak jako na mne, podobnými sliby zajisté působí pan hejtman mocí a autoritou svou na voliče méně uvědomělé“.⁷⁸ Eckert ve výpovědi tento rozhovor potvrdil, nicméně údajně redaktora žádal jen o zmírnění útoků proti své osobě.⁷⁹

Napětí vyvrcholilo při volbě 17. září. Podle sympatizantů okresního hejtmana část města obsadili Tauerovci, kteří si s agitátory provládního kandidáta v horlivosti nijak nezadali. Jeden z volitelů, jistý Švejcár, po měsíci vzpomínal:

„V den volby chytali měšťané domažličtí ... venkovské voliče, a vytahovali na nich, koho budou voliti. A tu, který z voličů se přiznal, že bude voliti pana hejtmana, jemu spílali, přemlouvali jej a hrozili jemu, že jej dají do novin. Blíže krejčího Merce stáli v loubí tři voličové okresu domažlického. Tu k nim přišel tam na blízku maso sekající řezník a tázal se jich, koho voliti budou, načež oni odpověděli, že nevědí, že se přidají tam, kde jich bude většina a že okres novokdyňský jenom rozhodne. Řezník je přemlouval, aby nevolili hejtmana, že by byli blázni, ten se jich nezastane, že se jim jen vysměje, a aby volili Tauera, národního kandidáta. Sklenář Paroubek chytal voliče v bráně, a přemlouval je, aby volili Tauera. Klíma rozmlouval s panem učitelem ze Stanětic Bittnerem v krámě a velmi rozhorleně s ním mluvil, bezpochyby jej přemlouval.“⁸⁰ Lístky volitelům vyplňovali v budově domažlické okresního zastupitelstva nebo přímo na ulici.

Václav Hůrka, okresní starosta v Nové Kdyni a jeden z Eckertových oddaných agitátorů se proto snažil zamezit styku novokdyňských volitelů s Tauerovci a za tímto účelem zajistil několik vozů, do kterých volitele naložil a přivezl je až k okresnímu hejtmanství, kde je očekávali úředníci Till a Radl, aby jim vyplňovali hlasovací lístky Eckertovým jménem. Současně se snažili „zpracovat“ Tauerovy voliče přicházející z okresního zastupitelstva a vnutit jim nové hlasovací lístky. Jednu z těchto situací zachytil ve své výpovědi redaktor listu *Pokrok*, který přijel do Domažlic volbu monitorovat:

76 Posel od Čerchova, VII (35), 30. srpna 1878, s. 2–3.

77 NA, PM 1871–1880, sign. 2/4/4, kart. 1120, č. j. 8373/1878. Protokol sepsaný na c. k. okresním hejtmanství v Domažlicích ve dnech 15.–18. října 1878. Výpověď Jiřího Prunara.

78 Tamtéž.

79 Tamtéž. Výpověď N. Eckerta.

80 Tamtéž. Výpověď Františka Švejcara.

„Zůstal jsem dole na chodbě a stál jsem těsně vedle jednoho volitele, kterému jsem vlastnoručně lístek volicí jménem pana Tauera vyplnil. ... V tom přišel k voliteli tomu asi 40–45 letý pán, prostřední postavy, okuláry na nose, bradu měl vyholenou a po stranách černý prokvetlý vous, zvaný „Kaiserbart“, na hlavě měl úřednickou čepici, dle všeho ... nějaký úředník. Ten oslovil onoho volitele následovně:

Proč jste tam chodili? (rozuměj okresní zastupitelstvo)

Volitel: Jen když nás zvali.

Úředník: Kde máte volební lístek, dejte ho sem.

Volitel: Zde v kapse, prosím jich.

Při tom sáhl volitel do kapsy a vytáhl volicí lístek se jménem Tauera a odevzdal ho onomu úředníku, který schoval jej do kapsy a sám z kapsy vytáhl jiný lístek a se slovy: „Tu máte a jděte volit“ odevzdal jej voliteli.⁸¹

Také jiní svědci potvrzovali, že sotva volitelé vstoupili do budovy hejtmanství, byly jim lístky „vyrvány“. A jestliže nevoliči sympatizující s Eckertem se mohli volně pohybovat v prostorách volební místnosti i před ní, stoupencům Národní strany to bylo hejtmánem výslovně zakázáno. Steidl vzpomínal, že mu Eckert den před volbou „vyhrožoval“, aby v den volby do místností volebních nechodil, „sic že by to byl boj na život a na smrt“.⁸² I tato okolnost se nepochybně podepsala na nedůvěře vůči hodnověrnosti volebního výsledku. Ostatně, jak se několik osob při výslechu zmínilo, desítky lístků znějících na Tauera prostě někam zmizelo. Podle všeho byly vyměněny přítomnými c. k. úředníky a volitelé nové, v souladu s volebním zákonem, následně odevzdali do volební urny.

Dne 18. října vyšetřovatelé vyslechli Eckerta, Tilla i Radla. Všichni shodně tvrdili, že nevidí důvod, proč by měla být volba anulována. Radl trval na tom, že pokud někomu vyplňoval lístky Eckertovým jménem v prostorách hejtmanství, učinil tak „vždy jenom tenkrát, když si toho výslovně žádali“.⁸³ Eckert pak pokázal na urputnou agitaci obou táborů, kvůli které se také, čistě z bezpečnostních důvodů, rozhodl v čase volby zamezit nevolitelům z řad českých národovců přístup do budovy okresního hejtmanství. Ve způsobu vedení kampaně si podle něho obě protistrany nezůstaly nic dlužny a vyšetřovatelů se dotázal, „wo denn eigentlich die Grenze der gesetzlichen zulässigen Agitation besteht?“⁸⁴ Legislativa totiž tehdy k této problematice žádné normy neposkytovala. Co je a co není pří-

81 Tamtéž. Výpověď Františka Kotka.

82 Tamtéž. Výpověď Antonína Steidla.

83 Tamtéž. Výpověď Josefa Radla.

84 Tamtéž. Výpověď N. Eckerta.

pustné, se tedy odvozovalo z dobových představ, které ovšem zdaleka nebyly sdílené napříč společností.

Rozuzlení Eckertovy aféry

Po prostudování protokolů rada Kurzbeck neshledal žádné důvody pro zrušení volby. Z výslechů ostatně vyplynulo, že většina volitelů skutečně odevzdala hlas pro okresního hejtmana, nebo to alespoň tvrdili.⁸⁵ O tomto závěru také zpravil místodržitele Webera, který výsledek vyšetřování následující den přednesl poslancům zemského sněmu s tím, že je na nich, aby nyní rozhodli o legitimitě Eckertova mandátu.⁸⁶

Protistrana se pochopitelně s takovým výsledkem odmítala smířit a okresní hejtman se i se svým volebním štábem nacházel pod tvrdou palbou místních novin, na jejichž stránkách se probíraly pravděpodobné důvody vzájemné loajality.⁸⁷ Výsledkem šetření povzbuzený Eckert se rozhodl ve svém okrese obnovit pořádek. První obětí se stal místní berní kontrolor František Auernmüller. Jeho sympatie k Národní straně neunikly pozornosti politických úřadů a nedlouho po utichnutí povolební vřavy byl přeložen do Vrchlabí.⁸⁸ Nekončící osočování ze strany *Posla od Čerchova* pak Eckert řešil konfiskací, což ovšem vyvolalo jen další vlnu nevole. Redaktor Prunar se dokonce obrátil na místodržitele Webera, aby udělil Eckertovi napomenutí za to, že konfiskace neprovádí úředně předepsanou formou.⁸⁹ Zabílená místa se v listu objevovala ještě v prvních měsících roku 1879. Vyhrocený volební zápas se negativně promítl do nálad v místní společnosti, rozdělené nyní na dva nesmířitelné tábory. V hostincích docházelo ke rvačkám, při kterých nechyběla zranění, přičemž „krev tekla na obou stranách“.⁹⁰

Obrat v Eckertově aféře nakonec odstartovaly změny v nejvyšších politických patrech. V dubnu Auerspergovu vládu vystřídal kabinet rytíře Stremayra a na post ministra vnitra usedl Eduard hrabě Taaffe, pověřený císařem, aby při nastávajících říšských volbách bylo dosaženo výsledků potřebných k vytvoření stabilní vládní většiny, v níž se počítalo i s poslanci českých národních stran. Už v dubnu Taaffe napomohl smíření mezi konzervativním a ústavověrným velkostatkem a paralelně probíhala jednání i s předáky F. L. Riegrem a moravským

85 NA, PM 1871–1880, sign. 2/4/4, kart. 1120, č. j. 8373/1878. Telegram rytíře Kurzbecka místodržiteli z 18. 10. 1878.

86 Stenografické zprávy Sněmu království Českého 1878–1882, 1. zasedání, 17. schůze 19. října 1878.

87 Posel od Čerchova VII (44), 2. listopadu 1878, s. 2.

88 NA, PM 1871–1880, sign. 2/4/4, kart. 1120, č. j. 6514/1878. Zpráva okresního hejtmana Eckerta místodržiteli z 13. 9. 1878.

89 Tamtéž VIII (6), 8. února 1879, s. 1.

90 Tamtéž VII (44), 2. listopadu 1878, s. 2–3.

Aloisem Pražákem o požadavcích obou stran za případnou podporu kabinetu. Jakmile se po volbách do říšské rady ukázalo, že je Taaffeho většina reálná, císař jej v srpnu 1879 jmenoval ministerským předsedou. Velmi pak kvitoval skutečnost, že se příznivých výsledků podařilo dosáhnout i bez vměšování státních úřadů do volebních zápasů.⁹¹

V září se Taaffe dohodl s předáky české politiky a ti přislíbili ukončit bojkot vídeňského parlamentu trvající od roku 1863. Byl konstituován Český klub sdružující federalisty společně s konzervativisty z Čech i Moravy. O necelé dva týdny později Eckert na svůj poslanecký mandát, sněmem ostatně stále nepotvrzený, rezignoval.⁹²

Zda se tak stalo na příkaz ministerského předsedy Taaffeho, jenž zastával rovněž funkci ministra vnitra, není jasné. Každopádně Eckertova aféra se tím de facto završila a při doplňovací volbě v březnu 1880 zvítězil oficiální kandidát Státoprávního klubu Antonín Steidl. Zprávy v *Poslu od Čerchova* už se tehdy osobou okresního hejtmana nezabývaly a omezily se pouze na konstatování, že při volbě úřadoval „v oděvu civilním“.⁹³ O několik měsíců později byl Eckert na vlastní žádost přeložen na okresní hejtmanství v Hořovicích, odkud jej v roce 1893 povolali do Tábora, kde byl o tři roky později penzionován.⁹⁴

Není pochyb, že se Eckert ve volebních zápasech nijak nerozpakoval využívat nástroje, které mu zajišťovalo jeho úřední postavení. Pravidla volební soutěže tehdy nebyla kultivována a precizovaná do té míry, aby představovala přirozené mantinely ve snaze o zajištění rovných příležitostí při zápasech o sympatie elektorátu. Z protokolů také vysvítá, že podíl na tom měla i úroveň voličstva. I přesto, že bylo volební právo vyhrazeno jen movitějším osobám, velká část z nich, jak sami doznali, se „moc nevyznala v písmě“ a v situaci, kdy si museli nechat vyplňovat volební lístky, se nedávno zavedený princip tajného hlasování stával prakticky iluzorním.⁹⁵ Roli sehrával také nezáměr o politické dění a vžité představy spoluformující tehdejší volební kulturu. Někteří volitelé běžně koketovali s otázkou, zda má vůbec poslanec podstupovat volební zápas. Mnozí proti doživotnímu trvání poslanecké funkce nic nenamítali, stejně jako proti autoritativní formě jednání politických úředníků. Tři desetiletí po pádu feudálního systému

91 Jenks, W. A.: *Austria Under the Iron Ring*, s. 36.

92 Allgemeines Verwaltungsarchiv Wien (AVA), Ministerium des Innern, Präsidium (Mdl Präs.), kart. 933, č. j. 5688/MI ex 1879. Český místopředseda ministerstvu vnitra 19. listopadu 1879.

93 *Posel od Čerchova IX* (12), 20. března 1880, s. 3.

94 V Táboře Nikodém Eckert 19. října 1901 na sešlost věkem zemřel. SOA Třeboň, Sbirka matrik Jihočeského kraje, 1587–1949 (1952), inv. č. 5631, fol. 374.

95 NA, PM 1871–1880, sign. 2/4/4, kart. 1120, č. j. 8373/1878. Protokol sepsaný na c. k. okresním hejtmanství v Domažlicích ve dnech 15.–18. října 1878. Výpověď volitele Víta Sladkého.

a dvacet let od znovuzavedení prvků liberálně-parlamentního režimu se principy, na kterých stál, jen povrchně a selektivně usazovaly v myšlenkových vzorcích profesionálních politiků i řadových občanů.

Datum volby	Počet volitelů	Odevzdaných hlasů	N. Eckert	Protikandidát
3. 7. 1874	108	105	60	45
17. 9. 1878	108	108	79	29
15. 3. 1880	108	104	23	81

Výsledky volebních zápasů N. Eckerta ve venkovském obvodu Domažlice-Nová Kdyně

Tato perspektiva byla jen odrazem přesvědčení, které převládalo ve vládních kruzích od poloviny 60. let a jež spoluurčovalo praxi, kdy se na úřednících žádala nejen politická oddanost vládě, ale také kontroverzní aktivity při parlamentních volbách. Indicii, že v případě Eckertovy kandidatury a charakteru předvolení kampaně se nejednalo o iniciativu domažlického okresního hejtmána, ale intence vídeňské vlády, představují některé jeho údajné výroky pronesené během volebního klání, kdy si měl stěžovat, jak moc na něj „shora se působí“ a pokud nebude zvolen, bude to jeho neštěstí, „smrtná rána“.⁹⁶ Z této perspektivy se Auernmüller i Eckert stali obětí paradigmatu, který se chýlil ke svému konci. Eckertova aféra tak nepochybně přispěla ke změně pohledu na žádoucí rozsah a typ politických aktivit státních úředníků i na jejich roli při volbách. V českém prostředí se pak stala symbolickou tečkou za érou intenzivních a přímých intervencí státních úřadů do volební soutěže, alespoň ve formě, v jaké byly obvyklé v 60. a 70. letech 19. století.

96 Tamtéž. Výpověď redaktora Jiřího Prunara.

Die Wahllaffäre des Bezirkshauptmanns Nikodem Eckert. Ein Beitrag zu den politischen Aktivitäten der k.k. Staatsbeamten in den 70er Jahren des 19. Jahrhunderts

Die Studie ist auf die Rolle der Staatsbeamten bei den Wahlen in den böhmischen Landtag in den 60er und 70er Jahren des 19. Jahrhunderts ausgerichtet. Durch die Februarverfassung und die Erneuerung des Parlamentarismus erlangte ein Teil der Bürger einen Zugang zu der Mitbeteiligung an der Führung des Staates mittels der parlamentarischen Vertreter. Die Gesellschaft sollte so vor gewaltsamen Konflikten bewahrt werden. Die Machtkämpfe wurden reguliert und auf die Zeit der Parlamentswahlen beschränkt.

Die politischen Parteien, die in den Wahlkämpfen antretenden Schlüsselakteure, waren bestrebt, ein breitestmöglichstes Spektrum an Mitteln einzusetzen, um ihre Chancen auf den Gewinn von Parlamentssitzen zu erhöhen. Gleichzeitig verlief eine Diskussion zum Zweck der Aufstellung von Kriterien, welche eine Bewertung der Legitimität der eingesetzten Instrumente ermöglichen sollten. In dieser Hinsicht stellte von Beginn an die Rolle der staatlichen Organe bei den Wahlen eine der Hauptfragen dar. Der zahlreiche und gut informierte Staatsapparat verfügte über eine ganze Reihe von Mitteln, durch die er direkt oder indirekt die Wahlergebnisse beeinflussen konnte. Für die Sicherstellung von gerechten Bedingungen für den politischen Wettbewerb erhoben die Oppositionsparteien seit den 60er Jahren die Forderung nach einer Neutralität der Staatsbeamten, die nichtsdestotrotz über zwei Jahrzehnte hinweg ignoriert wurde. Und nicht nur das. Bis zum Ende der 70er Jahre ermunterte die Regierung selbst einige politische Beamte zu Kandidaturen. Es handelte sich dabei um eine kontroverielle Angelegenheit, die nicht nur einmal an einen Interessenskonflikt grenzte.

In eine ähnliche Situation geriet der Bezirkshauptmann Nikodem Eckert, der am Ende der 70er Jahre zum zweiten Mal als böhmischer Landtagsabgeordneter gewählt wurde. Bei der Wahlkampagne war er keineswegs bescheiden und benutzte effektiv Mittel, die ihm seine Stellung an der Spitze der politischen Verwaltung bot. Mit dem Fall des Regimes der sog. verfassungstreuen Partei änderten sich die Zeiten jedoch. Die Legitimität der Wahl Eckerts wurde angegriffen und es brach eine der größten Wahllaffären auf unserem Gebiet los, die zu einer Umbewertung der Rolle der Beamtenschaft bei den politischen Auseinandersetzungen beitrug.

Electoral Affair of District Captain Nikodem Eckert. A contribution to political activities of state officials in 1870s

The paper focuses on the role of state officials during elections to the Bohemian State Diet in 1860s and 1870s. With the February Patent and the restoration of parliament system, a part of citizens gained access to participate in governing the state through their parliamentary representatives. The society was to be protected from

violent conflicts. The struggles for power were regulated and restricted to the period of parliamentary elections.

Political parties and key players entering the electoral competition tried to use as many instruments possible to increase their chances of winning parliamentary mandates. At the same time, there was a discussion in order to set criteria to evaluate the legitimacy of used instruments. In this aspect, one of key questions was the role of state authorities during elections. A numerous and well-informed apparatus of state administration had a variety of instruments at their disposal that made it possible to influence, directly or indirectly, the outcome of election. To ensure the equal conditions in the political competition, the opposition parties repeatedly asked for the neutrality of state officials since 1860s, which, however, remained ignored for two decades. And not only that. By the end of 1870s, the government alone compelled some state officials to stand as candidates. This was, however, a controversial issue, often bordering on the conflict of interests.

Also district captain Nicodem Eckert came to the similar situation, elected for the second time deputy of the Bohemian State Diet at the end of 1870s. During the electoral campaign he imposed no restrictions on himself and efficiently used all instruments that his position as the head of the political authority offered. The time changed, though, after the fall of the Constitution Party. The legitimacy of the Eckert's election was questioned and, subsequently, one of the biggest election scandals in our lands broke out that contributed to revision of the role of state officials during electoral competition.